

Zöld HORIZONT

Természetvédelem Észak-Magyarországon

Partnerséget építünk

Természeti értékek védelme és bemutatása

Mint arról az előző Zöld Horizontban beszámoltunk, a „Magyarország–Szlovákia Határon Átnyúló Együttműködési Program 2007–2013 – HUSK 2008/01” keretében egyenként közel 500 000 eurós uniós és kormányzati támogatás segíti a Bükk Nemzeti Park Igazgatóság és szlovákiai társszerve, a Szlovák Köztársaság Természetvédelmi Hivatalának (Štátna Ochrana Prírody Slovenskej Republiky) három új projektjét. A pályázatokban részt vevő partnerek az elmúlt években már eddig is számos sikeres projektet valósítottak meg közösen. A jelenlegi projektek igénye is korábbi pályázatokkal kapcsolatos szakmai találkozókra fogalmazódott meg.

A három projekt közül kettő sikeresen befejeződött. Az egyik a Bükk Nemzeti Park Igazgatóság „Természetvédelmi bemutatóhelyek és tanösvények rendszerének kialakítása, kiadványok megjelenítése” című HUSK 0801/067 azonosítószámú projektje, mely az igazgatóság állami feladatként meghatározott egyik alaptevékenységét, az oktatási, nevelési és ismeretterjesztési tevékenységét – konkrétan a közvetlen terepi bemutatót és a közvetett ismeretterjesztést – hivatott segíteni. A program eredményeiről a 2. és a 7. oldalon számolunk be.

A másik projekt, mely „A Novohrad–Nógrád Geopark infrastruktúrájának fejlesztése” (azonosítószám: HUSK 0801/216) címet viselte, főtevékenységeit a határ menti élő élettelen természeti értékek, földtani képződmények helyreállítása, illetve a bemutatókat szolgáló infrastruktúra fejlesztése képezte. A fejlesztések Magyarországon egy, Szlovákiában kettő földtudományi bemutatóhelyen valósultak meg.

Salgótarján-Baglyaskőn megépült a természetvédelmi fogadó- és oktatóközpont, valamint tájegysegiroda. Mucsényban a geológiai bemutatóhely fejlesztése a következő elemeket foglalta magába: a meglévő tanösvény felújítását, a barlangnál egy pihenőhely kialakítását, onnan egy új tanösvény kiépítését, amely a meglévő útvonalat az országhatáron át összeköti az Ipolytarnóci Ósmaradványok Természetvédelmi Terület tanösvény-hálózatával.

A füleki várban 11 éve meglévő tanösvény felújítása is megtörtént. Az öt új tábla a várhegy geológiai képződményeit és a vár történetét mutatja be. A vár egyik kazamatájában sor került egy paleontológiai bemutatóhely kialakítását lehetővé tevő építészeti előkészítésre is.

A beruházásokhoz kapcsolódóan önállóan nem támogatható tevékenységek is megvalósulnak a határ mindkét oldalán, illetve mindkét országban workshopokat, konferenciákat rendeztünk.

A főbb projektek esetében támogatásban részesülő partner mindig az adott projekthez felelős: a Salgótarján-Baglyaskői Fogadóközpont esetében a **Bükk Nemzeti Park Igazgatóság**, a füleki fejlesztés esetében a szlovákiai **Geopark Novohrad–Nógrád Jogi Személyek Társulása**. A projektet támogatta a Füleki Vármúzeum fenntartója, **Fülek Város Önkormányzata** is.

A határ menti természetvédelmi együttműködés harmadik eleme „Az Ipoly-vízgyűjtő vizes élőhelyeinek komplex felmérése, közösségi jegyzékeinek kidolgozása” (azonosítószám: HUSK 0801/066) projekt megvalósítása még folyamatban van. Ennek felelőse szintén a **Bükk Nemzeti Park Igazgatóság**, mely szlovákiai társszervevel, a **Štátna Ochrana Prírody Slovenskej Republiky**-vel (Szlovák Köztársaság Természetvédelmi Hivatalával) az elmúlt években már eddig is számos közös természetvédelmi tevékenységet valósított meg sikeresen.

A 2., a 3. és a 7. oldalakon ismertetjük az Aggteleki és a Bükk Nemzeti Park Igazgatóságok uniós pályázati forrásokból finanszírozott futó projektjeit és lezárt fejlesztéseit.

Szakmai tanácskozás Gyöngyösön

Fotó: Baráz Csaba

15 éve Világörökség – Az Aggteleki- és a Szlovák-karszt barlangjai

Az évforduló alkalmából felidézünk Székely Kingával, az egykori Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium Barlang- és Földtani Osztályának nyugalmazott vezetőjével a másfél évtizeddel ezelőtti eseményeket – a 4. oldalon.

Étető bajszos sármány tojó

Fotó: Fitala Csaba

Változó bükki madárvilág (2. rész)

A sorozat második részében a Bükk hegység bajszos sármány és kövirigó állományának alakulását vesszük szemügyre. Ez alkalommal is két olyan fajról esik szó, melyek környezeti igénye nagyon hasonló, így bükki élőhelyeiken is – jellemzően a többé-kevésbé nyílt, sziklás-köves hegyoldalakon, kőbányákban, sziklagyepekben – együtt fordulhatnak elő. Sajnos jelenleg az együttes előfordulás esélye nem túl nagy, mivel a kövirigó bükki, sőt hazai túlélése komoly veszélybe került az utóbbi években. Egyelőre megjósolhatatlan, hogy a bekövetkezett állománycsökkenést, majd több a fészkelő párok eltűnését követi-e egy remélt visszatelepülési folyamat e faj esetében.

Folytatás a 6. oldalon

Leletmentés és szakirányú továbbképzés

A Miskolci Egyetem Történettudományi Intézetének Östörténeti és Régészeti Tanszékén 2010 februárjában indult először „Régészeti kulturális örökség, védelem és hasznosítás” címen négy féléves szakirányú továbbképzés. Ennek célja elsősorban a nemzeti park igazgatóságok természetvédelmi őreinek régészeti és örökségvédelmi irányú továbbképzése. A képzésben jelenleg 8 nemzeti park (Aggteleki, Balaton-felvidéki, Bükk, Duna–Dráva, Duna–Ipoly, Fertő–Hanság, Hortobágyi és a Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóság) 12 szakembere vesz részt. A szakirányú továbbképzés terepgyakorlatának keretén belül került sor 2010. szeptember 24-én a Mezőcsát határában (Borsodi-Mezőség Tájvédelmi Körzet) lévő Hörcsögőshalmon leletmentésre. Erről számolunk be az 5. oldalon.

Leletmentés fémkeresővel

Fotó: Pusztai Tamás

A fehér gólya védelme Dél-Borsodban

A fehér gólya 1901 óta védett faj Magyarországon. Jelenleg fokozottan védett, miniszteri rendeletben megállapított pénzben kifejezett értéke: 100 000 Ft. A gólya Európa-szerte veszélyeztetett faj, ezért a hazai jogszabályok mellett több nemzetközi egyezmény is védi. Szerepel az EU Madárvédelmi Irányelvnek I. számú mellékletében, a Berni és a Bonni Egyezmények függelékében. A magyarországi gólyaállomány erőteljes csökkenés után, az 1970-es évek közepe óta végzett védelmi tevékenység eredményeképpen napjainkra 5000 példány körül stabilizálódott.

Aggudalomra ad viszont okot a táplálkozó területek zsugorodása, és az a tény, hogy e területek és a fészkelő helyek jelentős része nem védett területeken található. Megnyugtató ugyanakkor, hogy a gólyák által legsűrűbben lakott észak-

Fehér gólyák

Fotó: Kiss Gábor

keleti–keleti országrészben nagy területek élveznek védettséget (pl. a Beregi-sík, a Bodrogszeg, a Borsodi-Mezőség, a Hevesi-sík és a Hortobágy).

Folytatás a 6. oldalon

A pályázatok regisztrációs száma:
HUSK0801/066 Az Ipoly-vízgyűjtő vizes élőhelyeinek komplex felmérése, közösségi jegyzékeinek kidolgozása
HUSK0801/067 Természetvédelmi bemutatóhelyek és tanösvények rendszerének kialakítása, kiadványok megjelenítése
HUSK0801/216 A Novohrad–Nógrád Geopark infrastruktúrájának fejlesztése

Partnerséget építünk
Budujeme partnerstvá

Európai Unió
Európai Regionális Fejlesztési Alap

Természeti értékek védelme és bemutatása

Fotók: Baráz Csaba

2006 Szomszédsági Program INTERREG IIIA Közösségi Kezdeményezés”) továbbfejlesztése.

A lezárult program révén megvalósult egy infrastruktúra-fejlesztés, és elkészült egy terepi eszközrendszer a Bükk Nemzeti Park Igazgatóság működési területén élő lakosok és a védett természeti területekre érkező látogatók tájékoztatása érdekében. Az uniós forrást elsősorban a földtani természetvédelmet és a kulturális örökségvédelmet kiemelten szolgáló tanösvények kiépítésére és fejlesztésére, tájékoztató-táblák kihelyezésére, egyéb terepi infrastruktúra (esőbeálló, pihenőhelyek, erdei bútorok, lépcsők, korlátok) kiépítésére, továbbá újabb fogadóhelyek helyszíneinek kiválasztásával az állomáshelyeket összekötő tematikus utak kijelölésére, az egységes arculatú fogadóhelyek megvalósítási tervének elkészítésére, valamint az épített elemek kiviteli szintű tervezésére fordítottuk.

A terepi bemutatóhelyek hálózatának kiépítése mellett a bemutatást, oktatást, ismeretterjesztést közvetve segítő szemléletformáló és tájékoztató kiadványcsomagot jelentettünk meg. Az érdeklődők szóróanyagok, leporellók, a Bükk Nemzeti Park Igazgatóság működési területének értékeit ábrázoló nagy méretű hajtogatott térképek, A5-ös méretű színes füzetek, könyvek (két monográfia), a Bükk Nemzeti Parkot bemutató fotóalbum, filmklípek és a Zöld Horizont című periodika révén ismerhetik meg a BNPI által

kezelt természeti és kulturális örökséget, valamint azok védelmét szolgáló tevékenységeket, a rájuk vonatkozó hosszú távú természetvédelmi célkitűzéseket és a természetvédelmi tevékenységet megalapozó kezelési előírásokat.

A tájékoztató, kommunikációs tevékenységben egy szlovák–magyar nyelvű ismeretterjesztő és információs csomag létrehozásával – részt vett a Bükk Nemzeti Park Igazgatóság partnerszervezete is, a *Statna Ochrana Prírody Slovenskej Republiky (Szlovák Köztársaság Természetvédelmi*

2

Hivatala). Ennek keretében a Bükk Nemzeti Park Igazgatóság részéről elkészítettük negyven szerző közreműködésével „A Karancs–Medves és a Cseres-hegység tájvédelmi körzetek” c. négyszáz oldalas monográfia szlovák nyelvű változatát, amelyet – a többi kiadvánnyal, ismeretterjesztő és foglalkoztató füzetekkel és a poszterekkel együtt – átadtunk a szlovák partner és a *Cseres-hegység Tájvédelmi Körzet (Čbránená Krajinná Oblast' Cerová vrchovina)* számára.

3

1–2–3. kép: A terepi bemutatóhelyek infrastrukturális építményeinek és architektúra-elemeinek kiépítése

A magyarországi és szlovákiai közös tevékenységek keretében zajló, a határ menti természeti környezet védelmének ösztönzését elősegítő, egymáshoz horizontálisan kapcsolódó három projekt közül a „Természetvédelmi bemutatóhelyek és tanösvények rendszerének kialakítása, kiadványok megjelentetése” című (azonosítószám: HUSK 0801/067) kommunikációs-ismeretterjesztő program egy 2006–2008-ban megvalósult pályázat („Magyarország–Szlovákia–Ukrajna 2004–

A Novohrad–Nógrád Geopark infrastruktúrájának fejlesztése (Rozvoj infraštruktúry Novohrad–Nógrád geoparku)

4. kép: A záró rendezvény résztvevői a Mucsény–Ipolytarnóc közti tanösvényen

Fotók: Z.p.o. Geopark Novohrad

A Bükk Nemzeti Park Igazgatóság, mint vezető partner, a Z.p.o. Geopark Novohrad–Nógrád JSZT, mint külföldi partner és a Novohrad–Nógrád Geopark Nonprofit Kft., mint kettes számú partner „Magyarország–Szlovákia Határon Átnyúló Együttműködési Program 2007–2013 – HUSK 2008/01” keretében megvalósuló projektje szintén befejeződött. A projekt zárórendezvényére, egy háromnapos szakmai tanácsko-

zásra, 2010. november 18–20-án került sor Füleken.

A projekt fő tevékenységeit a határon átnyúló élettelen természeti értékek bemutatása, illetve a kiszolgáló infrastruktúra fejlesztése képezte. Az élettelen természeti értékek helyreállítása, a természeti területek kiszolgáló infrastruktúrájának fejlesztése Magyarországon egy, Szlovákiában két földtudományi bemutatóhelyen valósult meg.

Salgótarján–Baglyaskőn felépült a Bükk Nemzeti Park Igazgatóság Nógrádi tájegységének természetvédelmi fogadó- és oktatóközpontja, melyben helyet kapott a tájegységiroda és lehetőség van a Novohrad–Nógrád Geopark ügyeinek intézésére is.

Szlovákiában a mucsényi geológiai helyszínen pihenőhely létrehozása, a meglévő tanösvény felújítása, és egy új tanösvény kiépítése valósult meg, melynek köszönhetően a Mucsényi-barlangtól a látogatók ráterhetnek az ipolytarnóci tanösvényre. A projekt eredményeképpen sor került a füleki vár kazamatájában egy paleontológiai bemutatóhely kialakítására, és a vár területén lévő tanösvény teljes körű felújítására.

A projekt keretein belül megjelent egy háromnyelvű kiadvány, a beruházásokhoz kapcsolódóan pedig szakmai konferenciák megrendezésére került sor.

5

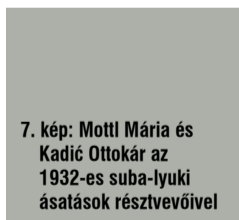
6

Képek a szakmai tanácskozásról:

5. kép: Agócs József (Füleke város polgármestere), Gaál Lajos és Praktalvi Péter (Novohrad–Nógrád Geopark)

6. kép: Dudás György igazgatóhelyettes (BNPI) köszönti Simon Zsolt földművelésügyi minisztert (Szlovák Köztársaság)

Kadić Ottokár a magyar barlangkutató atyja. Önéletrajz

7. kép: Mottl Mária és Kadić Ottokár az 1932-es suba-lyuki ásatások résztvevőivel

Szerkesztette, és magyarázatokkal ellátta: Székely Kinga. Kiadta: a Magyar Állami Földtani Intézet, a Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium Természetvédelmi Szakállamtitkársága az NKA támogatásával.

Fotó: Kovács József (1932)

Kadić életének egyik legfontosabb mozzanatáról, a suba-lyuki ásatásról és a barlang feltárásának utóéletéről a Bükk Nemzeti Park Igazgatóság 2008-ban jelentette meg „A Suba-lyuk barlang. Neandervölgyi ősember a Bükkben” című kötetet.

Kadić Ottokár (1876–1957) a 20. század első felének legjelentősebb barlangokkal foglalkozó kutatója, akit az utókor sokoldalú tevékenysége alapján a magyar barlangkutató atyjának tekint. A barlangok világának szinte nincs olyan területe, ahol nem alkotott maradandót, a karsztföldtantól a dokumentáción és az idegenforgalmon át egészen a tudományos szervezet létrehozásáig. Nevéhez fűződik, hogy a barlangok jelentősége széles körben elfogadottá vált, valamint az, hogy a Bükk barlangjaiban közel 40 éven át rendszeresen ásatásokat végeztek.

Az utókor mindmáig töretlen elismerése mellett, életéről szinte semmit sem tudunk, bár munkássága a közel 250 publikációja alapján elég pon-

tosan megrajzolható. A könyv alapját a Magyar Állami Földtani Intézetben őrzött, széles körben eddig nem ismert önéletrajz szolgáltatta, melynek megjelenését a szervezett magyar barlangkutató megalapításának 100-ik évfordulója indokolta.

A múlt eseményeit, az életút nagyobb állomásaira tagoló munka, inkább visszaemlékezésnek, vagy ahogy a szerző maga írta „vázlatnak” tekinthető, mintsem teljes életrajznak. Ennek ellenére hiánypótló, hiszen a kiváló tudós sikereiben gazdag, de kudarcoktól sem mentes életét születésétől szinte haláláig követelhetjük nyomon úgy, ahogy azt ő maga megélte. Eredményei ismeretében az utókor mind-egy erős, sikereiben

gazdag kutatót látott benne, ugyanakkor fennmaradt kéziratait, levelezése egy érzékeny, gondokkal küzdő, sérülékeny ember alakját vetítik elénk, aki sokszor harcban állt környezetével, és számos megaláztatást viselt el azért, hogy következetesen szolgálhassa a barlangok ügyének fejlődését.

A 192 oldal terjedelmű könyvet több mint 130 kép, dokumentum színesíti, melyek legtöbbször a létéről eddig nem volt tudomásunk. Arculata azonos a 2008-ban megjelent, Kessler Hubert a barlangkutató című könyvével, jelezvén, hogy egy, remélhetőleg folytatódó, a nagy magyar barlangkutatók életét bemutató sorozat része. A jobb megértés érdekében a kiadványt Székely Kinga bő magyarázattal látta el, melyben

az életrajzot kiegészítő zárások mellett, az azonosított szereplők adatai, a földrajzi nevek ma használatos írásmódja (a mai hovatartozás feltüntetésével), és a használt idegen szavak értelmezése szerepel. Végül a kötetet Kadić publikációinak jegyzéke teszi teljessé.

A könyv nemcsak hiánypótló, tiszteletadásból eredő mű, hanem érdekes kordokumentum a barlang- és ősemberkutató fejlődéséről, a monarchiabeli életről, a II. világháború és az azt követő viszontagságokról, és emberi gyengeségekről, és nagyságok bemutatásával. A barlangkutatók mellett a régészek és a természet iránt érdeklődők számára egyaránt ajánlott, tanulságos és érdekes olvasmány.

Borzsák Sarolta

Élettelen természeti értékek megőrzése az Aggteleki Nemzeti Park területén

Fotó: Gruber Péter

Az Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság pályázatot nyújtott be a Környezet és Energia Operatív Program (KEOP) konstrukció keretén belül, az „Élettelen természeti értékek megőrzése az Aggteleki Nemzeti Park területén” (KEOP-3.1.2/2F/09-2009-0015 azonosító-

számú projekt) és „A barlangokban egykor kialakított világítási rendszerek energiatakarékos, a lámpaflóra kialakulását és terjedését minimalizáló átalakításának megvalósítása az Aggteleki Nemzeti Park területén” (KEOP-7.3.1.2/09-2009-0004) címmel. A projektek célja az élettelen természeti értékek (barlangok, földtani alapszelvények, földtani természetvédelmi értéket képviselő bányák) és az ezekhez kapcsolódó élővilág hatékony és korszerű megőrzése, rehabilitációja, valamint a kivilágított barlangok energiatakarékos, a lámpaflóra terjedését és a hőszennyezést minimalizáló átalakítása.

Az első pályázat megvalósítási munkálatai 2010. június 26-án kezdődtek, melyet a közbeszerzési eljárásban nyertes „Hematit” konzorcium végez. A bruttó 268 millió forintból hat projekthelyszínen valósulnak meg természetvédelmi beavatkozások: az esztramosi volt vasércbánya VI. és VII. szintjének barlangjaihoz vezető bányavágatoknál, az európai jelentőségű de-nevér-élőhelyként számon tartott mádi Bomoly-bánya vágatainál, az országos és nemzetközi jelentőségű földtani alapszelvényeinknél, valamint a Földvári-, a Rákóczi 2. sz. barlangnál és a Rejtek-zsombolynál.

Elkészültek a második pályázat előkészítő munkálatai és az elektromos kiviteli tervek. A 2010 októberében benyújtott második forduló értékelése jelenleg is folyik. A nettó 198 millió beruházás révén korszerű (a lámpaflóra kialakulását megakadályozó), energiatakarékos LED-es világítás kerül kialakításra a nemzeti park kivilágított barlangjaiban (Baradla-, Vass Imre- és Rákóczi 1. sz. barlang). A beruházás megvalósulása a természetvédelmi szempontok mellett jelentős energia-megtakarítást is jelent, ugyanis az éves 22–23 millió fenntartási és működési költségek a hatodára csökkennek.

Gruber Péter – ANPI

Fotó: Szabó Miklós

1. kép: Lámpaflóra cseppkővön
2. kép: A Bomoly-bánya biztosítási munkái

Új rönkfaházak a Világörökség szomszédságában

Az Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság uniós pályázati forrásból új teljesített rönkfaházakat épített. Az Észak-Magyarországi Regionális Operatív Program (ROP) keretén belül meghirdetett „Kereskedelmi szálláshelyek és szolgáltatások minőségi fejlesztése” (ÉMOP-2007-2.2.1) című pályázati felhívásra benyújtott projekt célja egy világörökségi helyszínhez méltó, környezet- és családbarát,

tájba illő szálláshelybázis kialakítása a Baradla Kemping területén.

Az igazgatóság hosszú távú fejlesztési tervei között szerepel a Baradla Kemping szálláshelyegységeinek alternatív, megújuló energiaforrásokkal való üzemeltetése, így az új épületekhez egy olyan hőközpont csatlakozik, amely a faházak átépítése nélkül teszi lehetővé az új megoldások alkalmazását a jövőben.

Az európai uniós támogatásból megvalósuló, közel 137 millió Ft-os beruházás keretében hat darab hét férőhelyes, komfortos üdülőház épül Aggtelek község határában, javítva ezzel a kistérség turisztikai infrastruktúráját.

A karsztvidékre látogató vendégek terveink szerint már márciusban birtokba vehetik az alternatív, megújuló energiaforrásokkal üzemeltetett, új rönkfaházakat.

A projekt támogatója a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség (www.nfu.hu), közreműködő szervezet az Észak-magyarországi Regionális Fejlesztési Ügynökség Kht. A projekt az Európai Regionális Fejlesztési Alap társfinanszírozásával valósul meg, és 46 648 058 Ft támogatásban részesül.

Juhász Orsolya – ANPI

Fotó: Tolnay Zsuzsa

A markazi Melegvíz

Fotó: Holló Sándor

Különleges történetű, rendkívül érdekes működésű és látványosan bővizű forrás található a mátraaljai település, Markaz közepén. A helyiek Melegvízként emlegetik, mivel vizének hőmérséklete télen és nyáron is 16 °C körül mozog. Ha nem lenne mellette ismertető tábla, az arra tévedő bizonyára nem is gondolná forrásnak, hiszen a kb. 15 x 5 m nagyságú kikövezett partú kis tavacskában aranyhalak úszkálnak és tavirózsák nyílnak.

A térképek alapján legalább 80 éve helyén van a forrás, ám neve már 150 éve felbukkan a levéltári anyagokban, ugyanis az 1854–1875. közötti úrbéri tagosítás irataiban több helyen találkozhatunk a „melegvízi” (melegvíz mellett lakó) melléknévvvel. A faluról az első írásos említés ennél természetesen régebbi: az 1333–1334. évi pápai tizedjegyzékben már szerepel. Mindezekből a forrás első emberi használatát nem tudjuk kide-

riteni. Valószínűleg már az őskor, majd a későbbi időkben a réz-, bronz-, vaskor erre vándorló vagy megtelepedő embere is használta, de idevonatkozóan semmilyen adat nem áll rendelkezésre.

A Mátra területére hulló csapadék felszínén el nem folyó része a hegységet alkotó kőzet repedésein keresztül a mélybe szivárog, és a felszín alatt rövidebb-hosszabb utat tesz meg. Bizonyos része gyorsan felszínre kerül, és a Mátrát járó emberek örömeire hidegvízű forrásokként jelenik meg. (Ezeket nevezi a szakirodalom leszálló forrásoknak.) Másik része nagyobb mélységbe jut el, ott felmelegszik, és szerencsés esetben törések mentén újra a napvilágra jut. (Ezek a felszálló források.)

A markazi Melegvíz is ilyen felszálló forrásnak tekinthető. Hőmérséklete minden esetben meghaladja a 12 °C-ot, vagyis langyos forrásban minősül. Hőfokát a mélységbe lehatolva szerzi, majd a település alatt húzódó, törmelékkel elfedett törésszerű természetes módon a felszínre jut. 16 °C-os átlagos hőmérséklete jelzi, hogy nem nagy mélységből tör elő, néhány száz méter mélységben a kőzetek hőfoka már eléri a 20 °C-ot. Persze az is lehetséges, hogy nagy mélységbe lejutva és felforrósodva tör fölfelé a forrás vize, és csak a felszín közelébe érve, a hozzá folyó hidegvizekkel keveredvén hűl vissza. A Mátra közelsége és a földtani viszonyok miatt azonban az első elképzelés látszik valószínűbbnek.

Igen bőséges hozama miatt a fakadás környezetében kisebb tavacskák, mocsaras terület képződhetett, melyet a lakosság a maga igénye szerint alakított tovább. Eredeti állapotát már nem ismerhetjük meg, de a múlt század eleji kinézete még őrizhette a több száz éves

használatnak megfelelő formáját. A 19–20. század fordulóján készült képen még látszanak a tavacska partján és keresztben is az odahordott (vagy a víz által a törmelékéből kimosott) 10–25 mázsás mosókövek (görgöttegek), a köveken mosó asszonyok, a vizen úszkáló kacsák és a parton játszó gyerekek. A télen is langyos vizű tavacska az aszszonyok előszeretettel használták mosásra, gyakran többen is összegyűltek itt, így a falu közösségi életének is fontos színtere volt. Szívesen fürödtek benne a gyerekek, de a poros testű cséplőmunkások is előszeretettel mártózták meg vizében. Viszonylag bő vízzel lentebb egy malomtavat táplálták, amely az 1735–37. között épült vízimalmot hajtotta.

A Vízgazdálkodási Tudományos Kutató Intézet (VITUKI) 1950-től rendszeres méréseket végez a forrásnál. Eredményeik szerint a forrás legalacsonyabb hőmérsékletét,

14,5 °C-ot 1957. december 17-én, a legmagasabbat, 23,4 °C-ot 1975. augusztus 13-án mérték. A 45 l/p-es legalacsonyabb hozam 1951. augusztus 24-i, a legmagasabb 1056(!) l/p 1968. június 13-i adat.

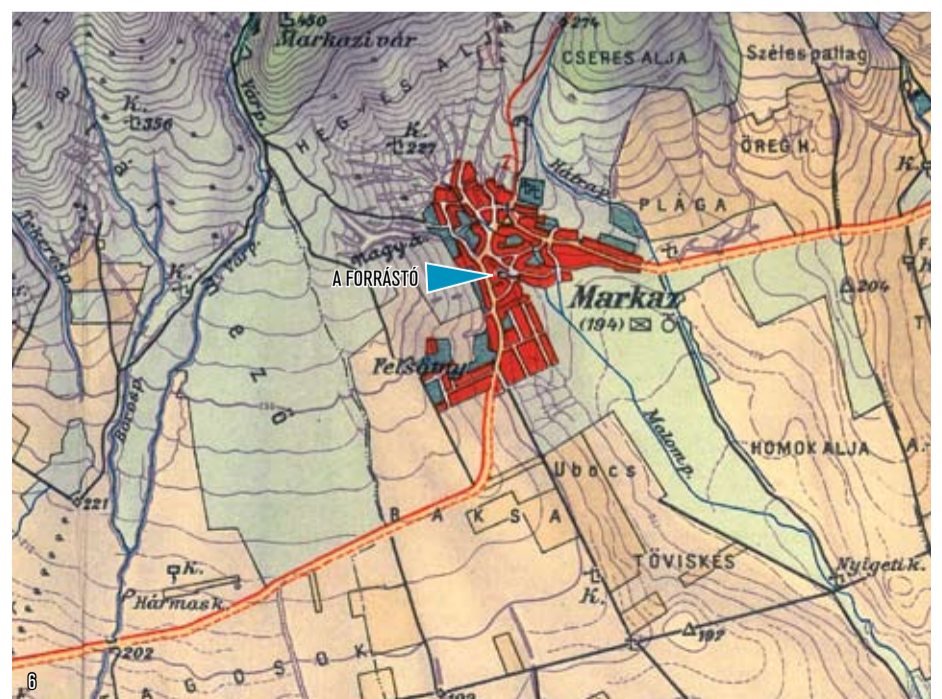
A forráskatasztrozési munkánk során 2010. szeptember 22-én 80 l/p hozam mellett 18,4 °C hőmérsékletet mértünk. Kiemelkedő (5 l/p-et meghaladó) hozama miatt az ex lege védett források közé soroljuk. A forrás tavacskaját többször átépítették, legutóbb 1994-ben. Ekkor a tó területét kissé megnövelték, és a mosóköveket is felhasználva betonba ágyazott terméskövel falazták ki a partját, vizét kis zsilippel ellátott, betonozott csatornában vezették el. Sajnos ezzel eredeti hangulata lényegében eltűnt, de a rendezett partján kialakított pihenőhely, ismertető tábla mutatja a helyiek ragaszkodását és szeretetét az ősi „szabadtéri mosoda” iránt.

Holló Sándor – BNPI

3. kép: Üdülőházak
4. kép: A forrás mellett szépen kiépített pihenőhely található
5. kép: A forrástó egy archiv felvételen
6. kép: Részlet a Mátra 1933-as turistatérképéről

Fotó: Archiv

15 éve Világörökség – Az Aggteleki- és a Szlovák-karszt barlangjai

Az évforduló lehetőséget ad, hogy rohanó hétköznapjainkban egy pillanatra megállva értékeljük az eltelt időszakot, de arra is, hogy megidézzük a nehézségeket, a szereplőket, a humoros vagy épp magasztos pillanatokot. Tizenöt év távlatára már anekdotává szelídíti az akkori eseményeket, ám az utókor számára nem kevés tanulsággal szolgálnak. Egy ilyen visszaemlékezésre invitáltam Székely Kingát, az egykori Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium Barlang- és Földtani Osztályának nyugalmazott vezetőjét, aki az egyik motorja volt a másfél évtizeddel ezelőtti eseményeknek.

Az alábbiakban részleteket közlünk a beszélgetésből. A teljes riport a www.anp.nemzetipark.gov.hu honlapon olvasható.

■ T. Zs.: Honnan származott az ötlet, hogy mi kerüljön felterjesztésre?

■ Sz. K.: A gondolat, hogy a két országot érintő térség barlangjait világörökséggé kellene nyilvánítani, Pozsonyban született meg, szorgalmazója Jozef Klinda, a Szlovák Környezetvédelmi Minisztérium helyettes államtitkára volt, aki egykori barlangkutatóként jól ismerte a térségben nyíló barlangokat. A gondolatot megelőzte az a negatív esemény, hogy sem a Magas-Tátra, sem a Szlovák Paradicsom pályázata nem nyerte el a világörökség címet, így olyan helyszínt kerestek, mely nagyobb eséllyel pályázhat.

A közös pályázat elkészítésében Klinda dr. Tardy János helyettes államtitkárnak, az akkor még létező Természetvédelmi Hivatal elnökében talált társra. Az volt a tervük, hogy a térség 23 legismertebb barlangját terjesztik fel. Ennek szellemében készítették

el az Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság és a Szlovák Barlangtani Központ munkatársai a pályázatot, amely 1994-ben került a Világörökség Bizottság elé. Ám az eredeti koncepciót és pályázati anyagot a kirendelt IUCN szakértő, Jim Thorsell véleménye és iránymutatásai alapján át kellett dolgozni a karsztvidék valamennyi barlangjára kiterjedő indoklással.

Közölte, ha az új előterjesztést két héten belül megteszük, akkor a javaslat az ő bírálata alapján megy tovább, ám ha csak később nyújtjuk be, a következő évben új szakértő bírálja el kérésünket.

■ T. Zs.: Ez az a helyzet, amikor megnyertünk egy csatát, de a háború kimenetelére még nem dőlt el. Ez valakit elcsüggeszt, van akit új tettekre sarkall.

■ Sz. K.: Én ugyan lehetetlennek tartottam a javaslat teljesíthetőségét, de más választásunk nem volt, így egy kéthetes ámokfutás kezdődött.

Jim Thorsell, hogy munkánkat elősegítse, küldött egy mintát, hogyan néz ki egy nyertes pályázat. Megtörtént a feladat kiosztás is: a térség barlangjainak genetikai tipizálását a szlovák kollégák, Pavol Bella és Mikuláš Rozložník, illetve a nemzeti park részéről Kövesdi János és az igazgatóhelyettes, dr. Lerner János végezte, az egységes térképet pedig Lerner János rajzolta meg. Eközben kolléganőmmel Takácsné Bolner Katalinnal leültünk és megpróbáltunk az egyediség bizonyítására olyan állításokat kitalálni, amit szakmailag megalapozottan alá is tudunk támasztani.

■ T. Zs.: Milyen érvekkel sikerült a nemzetközi grémiumot is meggyőzni?

■ Sz. K.: Az „Aggteleki és Szlovák Karszt barlangjai” címen a Világörökség Bizottság elé terjesztett végleges pályázati anyag legfőbb szakmai érvei e felszín alatti világ rendkívüli változatossága, komplexitása és viszonylagos érintetlensége voltak, valamint az, hogy a karszt a mérsékelt övi középhegységi karsztosodás egyik legkiemelkedőbb és legösszetettebb képviselőjének tekinthető.

A szlovák–magyar államhatárral két részre osztott, ám földrajzilag és vízrajzilag is összefüggő egységet alkotó karsztvidéken akkor 712 barlangot ismertünk; közülük 273 nyílt Magyarország területén. A ma ismert barlangok száma meghaladja az 1200-at, de nálunk a szám alig változott. (Ennek nyilvántartási okai vannak: szlovák oldalon nem minden ismert barlang szerepelt abban, így a jelentős növekedés a következetes adatfelvételnek és nem annyira új feltárásnak köszönhető.)

Egyediségnek minősíthető, hogy e barlangok között a

mérsékelt övi középhegységi karsztosodásra jellemző szinte minden barlangtípus megtalálható.

Európában egyedülálló az, hogy az egymástól függetlenül, nagy számban kialakult vízvezető rendszerek és függőleges aknabarlangok (zsombolyok) rendkívüli sűrűségben fordulnak elő. Utóbbiak közé tartozik hazánk második legmélyebb barlangja, a 236 m mélységű Vecsem-bükki-zsomboly.

A térség barlangjainak változatosságát jelzi, hogy itt található a mérsékelt égöv legalacsonyabban nyíló jégbarlangja is (Szilicei-jégbarlang / Jaskyňa Silická ľadnica). Persze ezzel még nem merült ki a barlangtípusok változatossága, hiszen ezeket szakadéknak, hasadékbarmok, mésztufabarlangok és különleges ásványkiválásokkal díszített, freatikus eredetű üregrendszerek egészítik ki.

A különféle kialakulásmódoknak köszönhetően a változatosság és a komplexitás jellemzi a barlangok arculatát meghatározó oldásformákat és ásványkiválásokat is. A karbonát anyagú kiválások nemzetközileg nyilvántartott alaptípusainak jelentős hányada megtalálható a terület barlangjaiban. A hatalmas felületű, változatos alakú és színű cseppkőképződmények között olyan különlegességek is vannak, mint például a Buzgó-barlang (Krásnohorská jaskyňa) 32 m magas (Guinness rekord) állócseppkőve vagy a Gombaszögi-barlang (Gombasecká jaskyňa) 3 m hosszúságot is elérő szalmacseppkővei; a kevésbé ismert kiválástípusok közül látványosságukkal is kiemelkednek az Ochtinai-aragonitbarlang (Ochtinská aragonitová jaskyňa) egyedülálló gazdagságú aragonitbokrai, valamint a Rákóczi-barlang falait dúsan borító, korallszerű borsókőképződmények.

A barlangok állattani, földtani, régészeti és tudománytörténeti szempontból is kiemelkedő jelentőségűek.

Ugyancsak értéknövelő tényező, hogy a térség barlangjairól készült leírások, térképek között, világviszonylatban is ritkaságnak számító alkotások ismertek.

A pályázatban külön fejezet foglalkozott a barlangok érintetlenségével és védelmével. Ebben fontos tényezőnek számított, hogy a felszín alatti rendszerek jelentős része csak az elmúlt, alig 4 évtizedben vált ismertté, jelentős beavatkozás csak azon szakaszokat érintette, amelyeket a turizmus számára járhatóvá tettek. Védelmüket pedig mindkét országban törvény írja elő.

■ T. Zs.: Valóban meggyőző érvek. Kérem, mondjon még néhány gondolatot a döntés időszakáról, amíg 1995. december 6-án „meghozta a Mikulás” Magyarországnak ezt a címet.

■ Sz. K.: Az eredeti pályázati anyag átdolgozását követő fontos eseményre Párizsban került sor, amikor a Nemzetközi Világörökség Bizottság megvitatta az előterjesztéseket. Esélyeinket jelentősen befolyásolta, hogy 1986 óta a párizsi ülés volt az első, ahol barlangra, mint természeti értékre vonatkozó pályázatról kellett döntenet, és egyszerre két helyszínről, mivel az Aggteleki- és Szlovák-karszt barlangvilága mellett a Carlsbad Cavers Nemzeti Park is pályázott a cím elnyerésére. Végül mindkét pályázat pozitív elbírálásban részesült, így végső döntésre együtt került a berlini ülés elé.

A berlini ülés már „diadalmenet” volt számunkra, hiszen Jim Thorsell szó szerint az általunk összeállított összefoglalót olvasta fel.

■ T. Zs.: Mik a főbb tanulságai ennek a történetnek, s az azóta eltelt időnek?

■ Sz. K.: Talán a legfontosabb, hogy a mai szemlélettől eltérően nem minden pénz és politika kérdése, hanem az elkötelezettség, a szakmai ismeret, az összefogás is vezethet tartós sikerekhez.

Más helyszínek hosszas előkészítést, milliós anyagi ráfordítást és külön szakértői gárdát igénylő előterjesztéssel szemben az aggteleki és szlovák barlangvilágról szóló anyagot belső szakemberek, minden ellenszolgáltatás, és utólagos elismerés nélkül, szakmai lelkiismeretük alapján, nemzetközi segítséggel készítették.

A világörökség cím kapcsán, különösen a kezdeti időben a

leggyakoribb kérdés az volt: „Jó-jó, és ez mennyi pénzzel jár?” Kevesen értették, hogy az egész emberiség számára egyetemes értéket képviselő kincsek között szerepelni olyan nemzetközi elismerés, ami pénzben nem kifejezhető.

A nemzetközi rang nem pénz, hanem pénzt igényel, hiszen kötelezettségeket ró ránk; a védelemtől, a rekonstrukción és a bemutatáson át, a jobb megismerésért végzendő kutatásokig. Erre nem egy személy vagy csoport, hanem a magyar kormány vállalt garanciát.

Bár a cím elnyerését követően, különösen az első 10 évben jelentős eredményekről, rekonstrukciókról, kutatásokról lehet beszámolni, ha őszinte akarok lenni, a barlangokkal való törődés a címhez méltatlan, sajnos. Így a cím kiaknázatlan, ám féltő, hogy az ország jelenlegi gazdasági helyzetében ez senkit sem fog zavarni. Nem lehet egy nemzeti park tevékenységét, egy világörökség címet haszon alapján kezelni. Sokan, sokszor elmondták, hogy vannak olyan kincseink, melyeknél nem azt kell tekinteni, hogy mennyi pénzt hoznak, hanem hogy nemzeti kincseink között milyen értéket képviselnek, hogy megőrzésük nem csak feladat, de egyenesen kötelesség. Barlangjaink nem megújítható értékek, amit elvesztünk, örökre vesz el. Így szép számban vannak még feladataink.

Remélem a címnek nem csak múltja, de jövője is van és a 20. évfordulón az új generáció is be tud számolni az elért eredményekről.

Köszönöm a beszélgetést.
Tolnay Zsuzsa – ANPI

1. kép: A világörökséget jelző emlékkő a Baradla-barlang aggteleki bejáratánál
2. kép: A Béke-barlang

Fotó: Egri Csaba

Pusztai Tamás – Pusztainé Fischl Klára (Herman Ottó Múzeum – Miskolc)

A természetvédelmi őrszolgálat és a kulturális örökség védelme Preszkíta sír leletmentése Mezőcsát-Hörcsögösön

1

Fotók: Pusztai Tamás, Pusztainé Fischl Klára

2010. szeptember 19-én Nagy János – a mezőcsáti tsz agrónomusa – a mezőcsáti Hörcsögös-halomról előkerült leleteket jelentett be a Herman Ottó Múzeumnak. A 2010. szeptember 23-i helyszíni szemle és a bejelentővel való találkozás után a Herman Ottó Múzeum és a Miskolci Egyetem közösen leletmentést folytatott a helyszínen a nemzeti park igazgatóságok természetvédelmi őrszolgálatára részére meghirdetett „Régészeti kulturális örökség, védelem és hasznosítás” című szakirányú továbbképzés hallgatóival (2. kép).

2

A Hörcsögös-domb és környezetének történelme

A Hörcsögös-halom Mezőcsát településtől DNy-ra található természetes, É-D irányú homokhát (1. kép). A terület régészeti feltárását Patek Erzsébet és Kalicz Nándor 1958 és 1962 között végezte el.

A dombot és közvetlen környékét a történelem folyamán több régészeti kultúra és népcsoport használta lakó- és temetkezési helyül. Szórványos kerámialeletek utalnak arra, hogy már a neolitikum folyamán, az alföldi vonaldíszes kerámia kultúrája (Kr. e. 5500–4900) ismert a területet. A késő rézkor folyamán (Kr. e. 3600–2800) a badeni kultúra temette ide először halottait (KALICZ 1999). A feltárt temetkezések csontvázas és szórthamvas rítusúak voltak. E nép állított a Kárpát-medence

3

területén először kő síremléket ún. sztélét a temetkezési hely megjelölésére. A mezőcsáti Hörcsögös-halmon talált ilyen kőoszlop ma a Magyar Tudományos Akadémia Régészeti Intézetében látható (3–4. kép). A badeni kultúra lakosai a szomszédos Látó-halmon laktak.

A középső rézkor kezdetétől a kora bronzkor elejéig (Kr. e. 4000–2600) a keleti sztyeppe vidékéről, a circumpontuszi területekről folyamatosan érkezők embercsoportok az Alföld K-i területére. Halottaikat hatalmas földpiramisok – kurgá-

nok – alá temették, a túlvilági útra prémekbe, bőrökbe tekerék őket, és okkerfestékrögöket helyeztek melléjük. Őket hívjuk a kurgánsíros, gödörsíros vagy Jamnaja kultúra népének. Településeiket nem ismerjük. A késő rézkor folyamán együtt éltek a badeni kultúra embereivel, területileg megosztva az alföldi tájat. Kapcsolatukra ma még kevés adatunk van, ezek közül az egyik azonban épp Mezőcsát-Hörcsögösön származik. A természetes dombhát déli végén ugyanis egy mesterséges temetkezési halom található (1. kép). A kurgánsírosok a badeni temető tetejére építettek halotti halmukat, a sírkerületet jelző kő sztélét is betakarva. Talán épp a hely szent, kegyeleti jellege miatt, talán más okokból, de éppen azt a területet választották temetkezési helyül, melyet korábban a badeni kultúra népe is. Ezen a lelőhelyen a keleti eredetű né-

4

pesség időben később, a badeni kultúra után temetkezett.

A bronzkor korai és középső szakaszából nem ismertek leletek a dombról, majd a késő bronzkor elején a nyugati gyökerű Halomsíros kultúra (Kr. e. 15–14. sz.) használja újra a területet. E kultúra embere, nevével eltérően az Alföld területén már nem emel halmokat a halottak fölé. Területenként eltérő rítusú temetkezései, feltehetően a középső bronzkori lakosság hagyományait követik. Ezen a lelőhelyen csontvázas temetkezései kerültek napvilágra (HANSEL-KALICZ 1986).

A bronzkor későbbi szakaszában a halom lábától délre található területen létesítettek települést (V. SZABÓ 2002, Katalógus 14) a késő bronzkori nagy egységes kultúrák (Uranmezős-, Lausitzi-, Kyjattice- és Gáva-kultúrák) kialakulásának időszakában, a Kr. e. 13–12. században (ún. Protogáva időszak). Az egykori település meglétét gödrökből előkerült kerámialeletek bizonyítják.

A Kr. e. 9. században újból keletről érkezik egy nomád közösség az Alföld területére: a preszkíták (még nem népnév csak összefoglaló megjelölés, összefoglaló irodalma: KEMENCZEI 2005). Leletheik egyik jelentős csoportját az Alföld és hegyvidék találkozási zónájában találhatjuk (Füzesabony-Öregdomb és Kettős halom, Sírok, Maklár, a terület leletanyagközlései: KEMENCZEI 1988a, PATEK 1989–90). A Mezőcsát-Hörcsögösön feltárt temetőjükről ez az anyagi műveltség a mezőcsáti kultúra nevet kapta (PATEK 1993). A korábbi késő bronzkori időszakban általános urnás-hamvasztásos temetkezésekhez képest új rítus honosodik meg ebben az időszakban a Kárpát-medencében. A halottaikat háton fekvő nyújtott, vagy zsugorított pozícióban helyezik a sírba. A halott mellett a túlvilági útra szánt étel (állatmaradványok), kerámiaedény, a lószerszám részei és a viselet tárgyai találhatóak. Településeiket nem ismerjük, előkerültek azonban bronz-, vas- és aranytárgyakból álló kincsleteik (Prügy, Biharugra, Fügöd, Besenyszög-Fokuru stb.) A megjelenő új tárgytípusok (lószerszám, nyílhegyek, fokosok), nyersanyag (vas) és temetkezési szokás együttes jelenléte a bizonyítéka az új korszak, a vaskor indításának a Kárpát-medencében.

A dombtól délre – ahol a késő bronzkori település gödreit is megtalálták – további temetkezések kerültek napvilágra, melyek a szkitakorbba tartoznak (Kr. e. 7–4. század). A hörcsögösi feltárások során a dombon és a lábánál elszórtan szarmata kori sírok is előkerültek. A területet a középkor folyamán használták még, amire néhány hulladékgödör anyaga utal.

A felsoroltakból kitűnik, hogy a környezetéből markánsan kiemelkedő dombháton 8 korszak (ebből a késő rézkor két kulturális egységgel is) képviselteti magát. Legismertebb azonban mindenképp a preszkíta időszak leletanyaga, hiszen ennek a korszaknak vált a névadó lelőhelyévé a terület.

Régészeti leletmentés

A bejelentő a szántás során megbolygatott embercsontokat, kerámiaedényeket és fémtárgyakat átadta a múzeumnak, és megmutatta a találati helyet. A beszolgáltatott urna töredékei és a két darab háromcsöves preszkíta típusú zablaldaltag (5. kép) alapján egy a Mezőcsáti kultúra névadó lelőhelyéről származó kora vaskori temetkezést lehetett valószínűsíteni. A hitelesítő feltárás során a megbolygatott homokfelszíneltávolítottuk, és azt fémkereső műszerrel átvizsgáltuk. Ekkor találtuk a két darab bronz gombot (5. kép). Az érintetlen felszín elérésekor megtaláltuk a sír még bolygatatlan részeit. Az emberi medence és alsó csigolyasor maradványai alapján a halott a hasán fektett. Az in situ alsó lábszárcsont és a lábfej alapján a halottat zsugorított helyzetben helyezték a sírba. Rekonstruált tájolása közelítőleg K–Ny. Sír-

6

fölt, vagy arra utaló elszíneződést a homokos talajban nem sikerült megfigyelni. A halottól délre szintén in situ került elő az ételmellékletként adott részleges állatváz és az urna el nem mozdult darabjai (6. kép). A fekete színű, kihajló peremű, erősen összeszűkülő nyakú, profilált vállú, nyomottgömbös hasú urnafarmájú edény restaurálása folyamatban van. Vállán és a hasvonalán alatt 4–4 bütyök található rajta. Alakját tekintve a késő bronzkori helyi fazekasművészet jegyei figyelhetők meg rajta.

5

A feltárt sír az ismert koravaskori temető területén található. A Nagy János által beszolgáltatott embercsontok alapján egy fiatal férfit temettek a sírba.

A fémmellékletek a szántás, illetve a bolygatott sír környékének fémkeresős vizsgálata során kerültek felszínre, így azok helyzetét a sírban nem tudjuk pontosan megállapítani. Az előkerült darabok a kárpát-medencei kora vaskor legáltalánosabb és legtipikusabb darabjai: egyszerű kerek lábú gombok és háromcsöves, ún. füzesabonyi típusú zablaldaltag (KEMENCZEI 2005. 100–101., 110.) (5. kép). A lószerszám gombjai egy általános típust képviselnek, amit széles földrajzi területen és viszonylag hosszú időszakban használtak. Ezt a típusú zablaldaltagot a Kárpát-medence keleti részének bronzöntői fejlesztették ki, és innen terjedt tovább nyugati irányba, a késői Urnamezős- és a korai Hallstatt-kultúra területére is. A típust a 9. század második felétől a 7. század közepéig használják, de legtöbb példány a 9–8. századra tehető. A legfiatalabb ilyen zablaldaltag a Fügödi kincsleletből ismert (KEMENCZEI 1988b).

A mezőcsáti, most előkerült lelet érdekessége, hogy a mezőcsáti preszkíta temetőből eddig nem ismertünk olyan sírt, amelyből lószerszám darabjai kerültek elő.

1. kép: A kurgán (Hörcsögös domb déli vége) jelenlegi kiemelkedése a terepnyelv idiópontjában
2. kép: A leletmentés résztvevői és a leletbejelentők
- 3-4. kép: A badeni kultúra kőszelvénye a kurgán dombja alatt
5. kép: Az előkerült zablaldaltagok és bronz gombok
6. kép: A feltárt sír rajza

Felhasznált irodalom

- Hänsel B. – Kalicz N. (1986): Das Bronzezeitliche Gräberfeld von Mezőcsát, Kom. Borosd, Nordostungarn. BRGK 67. 5–75.
- Kalicz N. (1999): A késő rézkori badeni kultúra temetője Mezőcsát-Hörcsögösön és Tiszavasvári-Gyepáron. – das Gräberfeld der spätbronzezeitlichen Badener Kultur in Mezőcsát-Hörcsögös und Tiszavasvári-Gyepáron. HOMÉ XXXVII 57–101.
- Kemenczei T. (1988a): Kora vaskori leletek Dél-Borsodban. – Früheisenzeitliche Funde in Süd-Borsod. HOME XXV–XXVI 91–105.
- Kemenczei, T. (1988b): Der Pferdegeschirrfund von Fügöd. Fol. Arch. 39, 93–113.
- Kemenczei, T. (2005): Funde ostkarpatenländischen Typs im Karpatenbecken. PBF XX/10.
- Patek E. (1989–90): A Szabó János Győző által feltárt „preszkíta” síranyag. A Füzesabony-Mezőcsát típusú temetkezések újabb emlékei Heves megyében. EMÉ XXV–XXVI. 61–118.
- Patek E. (1993): Westungarn in der Hallstattzeit. Acta Humana. Band 7. V. Szabó G. (2002): Tanulmányok az Alföld késő bronzkori történetéhez. A proto Gáva-periódus és a Gáva-kultúra időszakának emlékei a Tisza-vidéken. PhD értekezés

Folytatás az 1. oldalról

Változó bükki madárvilág (2. rész) Stabil állományú bajszos sármány, eltűnőben lévő kövirigó

Fotó: Fitala Csaba

Bajszos sármány (Védett, miniszteri rendeletben megállapított, pénzben kifejezett értéke: 50 000 Ft. Berni Egyezmény II. függelék)

A hazai faunának csak az 1950-es évek óta tagja e jellegzetes fejmintázatú, verébnagyságú énekesmadarunk. Fészkelését először az Aggteleki-karszton bizonyították 1955-ben. Első bükki költését 1962-ben dokumentálták a Bél-kőről, ahol jelenleg is a hegység egyik legerősebb állománya él. Az azóta eltelt idő alatt számos megfigyelő jelezte a faj fészkelését a Bükk hegység különböző pontjairól. Mára a bajszos sármány eredményes kolonizációja folytán, a számára megfelelő bükki élőhelyeken

1. kép: Him bajszos sármány
2. kép: Bajszos sármány tojásos fészkalja
3. kép: A Bél-kő mindkét – az írásban szereplő – madárfaj fontos bükki élőhelye
4. kép: A him kövirigó sziklás hegyoldalak és kőbányák ékesége

mindenhol költ. Az elmúlt évtizedekben ezeket az élőhelyeket fokozatosan népesítette be a faj, miközben feltehetően folyamatosan emelkedett hegységszerte a fészkelők száma. A Bükkben jelenleg 18 ismert költőhelyen mintegy 50 pár fészkel. A faj által preferált bükki élőhelytípusok közül legfontosabbak a kőbányák és közvetlen környezetük. A kisebb-nagyobb működő vagy felhagyott mészkőbányák területén 1–2 pártól 6–8 párig terjed a költő madarak száma. Utóbbi érték a két hatalmas területű „anyagnyerő helyre”, a bervai bányára és a már nem művelt, védett Bél-kőre vonatkozik. A közepes méretű bányák (pl. a hórvölgyi perpáci bánya) általában 2–3 párnak adnak otthont. A fészkelésre alkalmas dolomitbányákban is megtelepedhet egy-egy pár (felsőtárkányi Vár-hegy). Jelentős szerepet játszanak a bajszos sármány bükki elterjedésében a sziklakibúvásos, letörpült fákkal, cserjékkel, illetve ritkás karsztbokor-erdővel részben fedett hegyoldalak és hegytetők, valamint a sziklagyeppek. Területnagyságuktól függően 1–2 pártól (pl. felsőtárkányi Kőköz, felsőtárkányi Galyák) 3–4 párig (pl. szarvaskői Vár-hegy) terjed az itt fészkelő bajszos sármányok száma. Úgy tűnik, napjainkban a bükki állomány stabilitását semmi sem veszélyezteti, részben a faj speciális élőhelyigényének, és a hazai populáció térben meglehetősen korlátozott mértékű szezonális mozgalmainak köszönhetően.

Kövirigó (Fokozottan védett, miniszteri rendeletben megállapított, pénzben kifejezett értéke: 500 000 Ft. Berni Egyezmény II. függelék, Bonni Egyezmény II. függelék)

Kimondottan a kisebb-nagyobb, délies kiettségű kőbányákhoz, a néhány bokorral vagy fával tarkított, kővesziklás hegyoldalakhoz kötődő madarunk. A nászruhás hím

„színösszeállításának” köszönhetően a hazai madárvilág egyik legmutatósbab képviselője. A faj költését az 1970-es és 80-as években, valamint az 1990-es évek első felében még több helyről dokumentálták a Bükk hegységben. Hagyományos fészkelőhelynek számított pl. a hórvölgyi (perpáci) bánya, ahonnan azonban már a 70-es évek végére eltűnt ez a madár. Ezt követően még biztosan őrizte „fészkelő” státuszát a kövirigó két hatalmas területű mészkőbányánkban, a bervai és a bél-kői bányák területén. A bervai és a bél-kői bányák területéről érkeztek. A megfigyelők körének növekedése ellenére a 90-es évek második felétől az észlelések száma csökkenni kezdett. Az új évezredben a kedvezőtlen irányú változás folytatódott, több olyan év volt, mikor egyik vagy másik említett helyszínen már nem sikerült kövirigót „távcsővégre” kapni. Minden bizonnyal kijelenthetjük, hogy az utóbbi évtizedben soha nem ment 2 pár fölé a hegységben fészkelő madarak száma. A helyzet súlyosságát mutatja, hogy a bükkiekkel párhuzamosan tradicionális költőhelyek sora néptelenedett el más országrészekben is pl. Tokaj-Hegyalján és az Aggteleki-karszton.

évvél ezelőtt sem költhetett a Bükkben lényegesen nagyobb számban.

Az 1990-es évek közepére azonban mind a felsőtárkányi, mind a tapolcai párok elmaradtak. Ezt követően költésre utaló adatok már csak a bervai és a bél-kői bánya területéről érkeztek. A megfigyelők körének növekedése ellenére a 90-es évek második felétől az észlelések száma csökkenni kezdett. Az új évezredben a kedvezőtlen irányú változás folytatódott, több olyan év volt, mikor egyik vagy másik említett helyszínen már nem sikerült kövirigót „távcsővégre” kapni. Minden bizonnyal kijelenthetjük, hogy az utóbbi évtizedben soha nem ment 2 pár fölé a hegységben fészkelő madarak száma. A helyzet súlyosságát mutatja, hogy a bükkiekkel párhuzamosan tradicionális költőhelyek sora néptelenedett el más országrészekben is pl. Tokaj-Hegyalján és az Aggteleki-karszton.

A kövirigó maig utolsó, bizonyított bükki fészkelése 2007-ben a Bél-kőn volt. Ez általános vélemény szerint egyben az ország egészét tekintve is az utolsó költés lehetett! Az eltűnéshez vezető okok boncolgatásakor nem hagyható figyelmen

Fotó: Fitala Csaba

kívül, hogy a kövirigó is (több, más, csökkenő állományú fajhoz hasonlóan) ún. hosszú távú vonuló. Telelőhelyén (Afrikában az é. sz. 20°-ától délre), az oda-, majd visszafelé vezető úton számos veszélynek van kitéve. Táplálékállatainak (pl. a sáska-fajoknak) a vegyszeres irtása, a zsugorodó élőhelyek leromlása, a globális éghajlatváltozás következményei mind jelentős egyedszám-csökkenést okozhatnak a migrációs időszakban, szeptember és április között. E tényezők fokozott, egymást erősítő hatást gyakorolnak a kis létszámú perempopulációkra. Félő, hogy a kövirigó az „idegen földön” elszenvedett veszteségeket nem képes reprodukciójával ellensúlyozni, és elkerülhetetlenül a végleges kipusztulás sorsára jut szűkebb pátriánkban és országosan is. A bükki (és egyéb hazai) nem kis számú megmaradt élőhely, a „fokozottan védett” és a nemzetközi egyezmények ellenére...

Fitala Csaba – BNPI

Fotó: Fitala Csaba

Fotó: Kármán Balázs

A fehér gólya védelme Dél-Borsodban Gyakorlati védelem, szemléletformálás

5. kép: Gólyafészek villanyoszlopon
6. kép: Gólyafészek javítása földön

A Bükki Nemzeti Park Igazgatóság Dél-borsodi Tájegységében (Borsodi-Mezőség és a Kesznyéteni Tájvédelmi Körzetek valamint környékük) költő 120–130

fehér gólya pár védelmére különös gondot fordítanak az itt dolgozó természetvédelmi örök.

Az itt fészkelő gólyák döntő hányada a településeken, villanyoszlopokon költ. Ez a költőhely a madarak számára számos veszélyforrást jelent (áramütés, légvezetéknek ütközés stb.). A fészektartó keretek azonban néhány év alatt tönkremennek (a vasszerkezetek korrodálódnak), ill. a nagy tömegű fészekanyag miatt egy nagyobb viharban leszakadhatnak. Ez sajnos sokszor az egész fészekalj pusztulását okozza. Megfelelő fészektartó felhelyezése azért is előnyös, mert így a fiatal madarak magasabbról tudnak elstartolni és így kisebb az esélye, hogy a vezetőbe akadva áramütés éri őket.

A megrongálódott fészektartók cseréje, új fészektartók, ill. a fészekalakok (ágakból az örök és segítőik által készített fészkekhez demények) kihelyezése fészkelési időszakon kívül kell, hogy történjen. Ezért a több éve tartó munka során jó kapcsolat alakult ki az ÉMÁSZ dolgozói és a természetvédelmi örök között, ami segíti a feladatok összehangolását és megfelelő időben történő elvégzését.

Az utóbbi években több elárvult fészekalj és sérült madár esetében is kellett az ÉMÁSZ dolgozóinak segítségét kérnünk. (2007 és 2010 között az áramütéstől sérülést szenvedett és a kiesett gólyák együttes száma megközelítette a 100 példányt.) Az elektromos rend-

szer karbantartását, a fészektartó keretek kihelyezését, a veszélyes oszlopok feltérképezését és szigetelését csak szoros együttműködéssel tudjuk megoldani.

A sérült gólyákról sokszor lakossági bejelentés révén szerzünk tudomást. A helyi polgárok segítőkészsége évente sok gólya megmenekülését, felépülését eredményezi. A hozzánk kerülő, sérült madarak táplálásában is segítséget nyújtanak az itt élő emberek (pl. a halászkövek felajánlásának köszönhetően jutunk halhoz).

Az idei évben az elektromos hálózat okozta áramütéseken kívül sok esetben találkoztunk mérgezéssel is, amit a rágcsálók irtásánál használt növényvédő szerek okoztak.

A hideg és esős nyár miatt számos esetben ment tönkre a költés, így a párok egy része pótköltésbe

kezdett. Térségünkben nyolc esetben a szokottnál később kikelő fiókákat a vándorútra induló szülők a fészkekben kényszerültek hagyni. Ezeket a madarakat kiszedték a fészkekből, és jelölőgyűrűk felhelyezése után, gondoskodtunk megfelelő elhelyezésükről. A fiatal madarak egy része még a koraősz folyamán visszanyerte szabadságát.

Seres Nándor – Zákány Albert
BNPI

Fotó: Seres Nándor

Fotó: Zákány Albert

A Bükk Nemzeti Park Igazgatóság „Természetvédelmi bemutatóhelyek és tanösvények rendszerének kialakítása, kiadványok megjelentetése” című (azonosítószám: HUSK 0801/067) kommunikációs-ismeretterjesztő programja

A program során 16 helyszínen fejlesztettük a terepi infrastrukturális hálózatunkat. Ennek során megvalósult a „Sámsonházi geológiai tanösvény” és a Bél-kői tanösvény felújítása, fejlesztése, a Mátraszőlős – Függő-kői bemutatóhely kiépítése, a Bükkszentersébet – Nagy-kői tanösvény és bemutatóhely kialakítása, valamint a tervezési terület védett természeti területein további fogadópontok, terepi bemutatóhelyek kialakítása – a Tarnavidéki Tájévédelmi Körzetben (Tornaleesz – Nagy-völgy, Peskő-tető, Váraszó – Hosszú-völgyi-patak, Istenmezeje – Noé szőlője), a Karancs–Medves Tájévédelmi Körzetben, a Mátrai Tájévédelmi Körzetben és a Bükk Nemzeti Park területén.

A terepi fejlesztéseink során megtervezünk, legyártattuk és kihelyeztük az alábbi infrastrukturális, illetve terepi architektúra-elemeket: 7 db faszervezetes fogadóépítményt („esőházat”, melynek alapterülete 1,70 × 3,30 m, anyaga teljes egészében keményfa), 32 db egydeklis és 4 db kétdeklis táblatartó szerkezetet, 3 db erdei bútort (rönkasztalt padokkal) és 46 db irányjelzőt, illetve útjelző oszlopot. Sor került 4180 m² tereprendezésre (tanösvények megtisztítására, pihenőhelyek kialakítására, cserjeirtásra), valamint közel 7000 méteren új tanösvény nyomvonal kialakítására (köztük doronglépcső és fakorlát elkészítésére).

A program során a szerkesztést, a szerzői anyagok elkészítését, a nyomdai előkészítést, tördelést és nyomdai kivitelezést követően megjelentettünk 18-féle kiadványt: a Zöld Horizont c. periodikát (két alkalommal), a Mátrai Tájévédelmi Körzet c. monográfiát (Tartalom: 40 szerzői ívnyi, 1600 000 karakter szöveges tartalom 40 fejezetbe rendezve, ötvenkilenc szerzőtől. Megközelítően 160 db szöveg közti kép és ábra, 20 db táblázat, 32 oldal színes képmelléklet 160 db színes fényképfelvéttel. A B/1 formátumú színes térképmelléklet 3 db térképet tartalmaz: a Mátrai Tájévédelmi Körzet áttekintőtérképét, a Mátra geológiai térképét, a Mátra központi részének vegetációtérképét. Alak: B/5, terjedelem: 430 + 32 oldal, térképmelléklet, keménytáblás borító, cérnafűzőtt. Példányszám: 3000 db), a Karancs–Medves és a Cseres-hegység c. monográfiát szlovák nyelven (CHKO Karancs-Medves a CHKO Cerová vrchovina. Na hranici Novohradu a Gemera. 3000 példány), a Tér és idő határán – A Bükk Nemzeti Park c. fotóalbumot (3000 példány), négyféle A/5-ös kiadványt egyenként 2000 példányban (Természetvédelmi tanösvények és bemutatóhelyek a Karancs–Medves Tájévédelmi Körzet területén; A Cseres-hegység Tájévédelmi Körzet – Chránená Krajinna oblast Cerová Vrchovina; A Romhányi homokkő –

Lipovianske pieskovce; A Bolhád jeles kövei, regélő helyei), kétféle A/5-ös formájú angol nyelvű ismeretterjesztő füzetet (The Magic karst; Marked rocks and places of fable int he Mátra Forest – From the Devil's tower to the rocks with horse shoe tracks címmel), kétféle foglalkoztatófüzetet iskolásoknak és háromféle posztert a Cseres-hegység természeti értékeiről. Régi igényt elégít ki a kétféle B/1-es méretű hajtogatott térkép-poszter a BNPI működési területéről. Az egyik térkép a védett természeti területeket (nemzeti park, tájvédelmi körzetek, természetvédelmi területek, Natura 2000 területek, ex lege védett értékek stb.) ábrázolja, a másik a terepi bemutatóhelyeket, tanösvényeket, a természeti és a kulturális örökség szabadon látogatható objektumait, a Novohrad–Nógrád Geopark site-jait mutatja be – a hátoldalakon magyar, szlovák és angol nyelvű ismertetéssel. Mindezek a térképek összesen 20 000 példányban jelentek meg. Továbbá elkészítettünk tízféle leporellót a természeti értékeinkről, tanösvényeinkről és a természetvédelmi tevékenységekről (összesen: 35 000 példányban).

Fotók: Baráz Csaba, Bartha Csaba, Magos Gábor

Az Aggteleki- és a Szlovák-karszt mint idegenforgalmi desztináció népszerűsítése elnevezésű HUSK 0801/240 számú projekt bemutatása

A 2009. október 1. és 2010. szeptember 30. között lezajlott pályázat a szerves egységet alkotó, de országhatár által mesterségesen kettéválasztott karsztvidék (Gömör–Tornai-karszt) közös arculatának kialakítását célozta meg. Rozsnyó város mint vezető partner mellett az Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság volt a legfőbb határon túli partner. A kötelező elemeken túl (nyitó- és zárókonferencia, workshopok) az érdemi munka az alábbiak köré csoportosult: film, marketingterv, idegenforgalmi kiállítások, kiadványok, információs táblák, honlap. Az ANPI által elvégzett feladatok eredményeit az alábbiakban mutatjuk be.

Idegenforgalmi kiadványok

A projekt keretében készített kiadványok a magyar és a szlovák oldalra vonatkozó, a térség értékeinek, látnivalóinak közös megjelenítését célzó anyagok. Alapvetően 3 nyelven (magyar, szlovák, angol) jelentek meg, egyedül a Látnivalók és a Szállások és szolgáltatások lett ötnyelvű (német és lengyel is).

- Rozsnyó várossal közös kiadványok – A Látnivalók az Aggteleki- és a Szlovák-karszt területén útikönyvszerűen foglalja össze a térség látnivalóit. A Szállások és szolgáltatások és az Eseménynaptár praktikus és aktuális információkkal szolgál a térségbe látogatók számára. A Gömör–Tornai-karszt

turisztikai térképe rajzos háttérrel grafikákkal és piktogramokkal mutatja be a térség főbb látnivalóit. A Hajdanvolt receptjeink a térség hagyományos népi ételeit felvonultató könyvecske.

- Az ANPI saját kiadványai – A Gömör–Tornai Fesztivált beharangozó leporelló és plakát a 2010-ben 10 éves fesztivál főbb programjait illetve helyszíneit népszerűsítő előzetesek voltak. A Tanösvény kísérő leporellók (Baradla, Tohonya-Kuriszlán, Fűrész, Szádvár, Borz, Bódva-völgyi és Határjárás tanösvények) nemcsak a nemzeti park, hanem a környező térség tanösvényeit ölelik fel. Az Aggteleki Nemzeti Park és Az Aggteleki Nemzeti Park látogatható barlangjai c. leporellók igyekeznek röviden, közérthetően összefoglalni mindazt, amit a nemzeti parkról és látogatható barlangjairól mindenkinek tudni érdemes. A Társasjáték leporelló barlangi témájú társasjáték gyerekeknek.

- Rozsnyó város kiadványai – Az Aktívan a Szlovák-karszton a Szlovák-karszt turisztikai és sport lehetőségeiről nyújt átfogó tájékoztatást. Az Andrásnyak nyomában a környék legjelentősebb családjá, az Andrassy-család egykori birtokain, kastélyokon, műemlékeken vezeti át a látogatót. A Rozsnyó és környéke leporelló a nagy történelmi és ipartörténelmi múlttal rendelkező város nevezetességeit mutatja be.

Információs táblák

A projekt keretében a nemzeti park területén elhelyezkedő jelentősebb turistaútvonalak elágazási pontjaihoz – összesen 80 helyre – akácoszlopok kerültek ki, összesen 300 db útirányjelző nyílal. A

Baradla-tanösvény mentén 15 db útjelző karó került kihelyezésre.

A Gömör–Tornai-karszt turisztikai térképének felhasználásával 2 × 1 méteres térképes információs táblák készültek Aggteleken és Rozsnyón.

Honlap

A térség egységességének hangsúlyozására közös honlap készült, amely három néven érhető el (www.caveland.eu, www.caveland.hu és www.caveland.sk), utalva a részt vevő országokra, valamint az EU-ból várt idegenforgalmi célcsoportokra.

Fotók: Kreszvínik Viktória

Meglepő előfordulás

A Bükki Nemzeti Park Igazgatóság Nógrádi Tájegységében dolgozó szakemberek 2009 nyaratól végeznek befecsken-dezéses akácirtást a Kelet-cserhádi Tájvédelmi Körzet egyik sámsónházi gyepterületén. 2010 novemberében az eddig kísérleti céllal végzett kezelések rovartani szempontból érdekes eredményt hoztak. Az első évben leoltott fák fellazuló kérge alatt a skarlátbogár (*Cucujus cinnaberinus*) számos példányát és lárváit találtak. A rejtett életmódot élő Berni egyzemeny védett skarlátbogár előfordulását a szakirodalom főként vegyes erdőkben és puhafaligetekben említi. A lárvák fejlődése 2–5 éve elhalt fák törzséhez kötődik, melyek általában elérik a 20 cm átmérőt. Ezért, ahol a faj előfordulására esély van, és az adott helyszínen hasonló kezelést végeznek, célszerű a fák kivágását legkorábban az injektálást követő második évre tervezni. Ezáltal a lárvák nagy része imágóvá alakulhat. Másrészt a tuskók magasabbra hagyásával további fejlődési lehetőséget biztosíthatunk számukra. (Joó Miklós)

Fotó: Peter Potocky

Gólya „roadshow” a Borsodi-Mezőségben

Fotó: Zákány Albert

A Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület Bükki helyi csoportjának tagjai a BNPI Dél-borsodi tájegységének munkatársaival közösen 2010. június 19-én gólya „roadshow”-t rendeztek Mezőcsáton, valamint négy másik környékbeli településen. A rendezvényen résztvevők megismerkedhettek a fehér gólyák életmódjával, mindenképpt fészkelési és vonulási szokásaikkal. Szó esett a gólyáinkra leselkedő veszélyekről, és ennek kapcsán arról is, hogy a helyi lakosság miként tud bekapcsolódni az MME és a tájegység gólyavédelmi tevékenységébe. A „roadshow” keretében különböző helyszíneken 23 fiatal gólya lábára került – a hagyományos fémgyűrű mellett – színes jelölőgyűrű az érdeklődők lelkes közreműködésével. Az egyedi azonosítást lehetővé tevő gyűrűk révén többet tudhatunk meg gólyáink életéről, vándorlásáról, ezáltal eredményesebbé tehetjük védelmüket. Eddig elért eredményeinkre alapozva folytatjuk a jövőben is széles körű gólyavédelmi tevékenységünket. (Seres Nándor, Zákány Albert – BNPI, Dél-borsodi tájegység)

Fotó: Seres Nándor

Felelős kiadó: Duska József igazgató
Kiadja: Bükki Nemzeti Park Igazgatóság
3304 Eger, Sánc út 6.
Levelezési cím: 3301 Eger, Pf. 116
Telefon: 36/411-581, Fax: 36/412-791
E-mail: bnptikarsag@bnp.kvvm.hu
www.bnpi.hu

Felelős szerkesztő: Baráz Csaba
Szerkesztik: az ANPI és a BNPI munkatársai
Lektorálják: Holló Sándor, Fitala Csaba
Nyomdai munkák: Garamond Kft. Eger
Grafika és terjedés: Molnár Zoltán
ISSN 1788-2567
Nyilvántartási szám: 2/9/1221-1/2006

Készült a „Magyarország Szlovákia Határon Átnyúló Együttműködési Program 2007–2013 – HUSK 2008/01” keretében a Bükki Nemzeti Park Igazgatóság (Eger) által elnyert „Természetvédelmi bemutatóhelyek és tanösvények rendszerének kialakítása, kiadványok megjelenítése” című projekt (HUSK 0801/067) részeként.

A programmal kapcsolatos további információk a www.husk-cbc.eu honlapon érhetők el. Jelen kiadvány tartalma nem feltétlenül tükrözi az Európai Unió hivatalos álláspontját.

Debreceni egyetemisták segítettek Szomolyán

A Debreceni Egyetem Földrajz MSc másodikéves hallgatói a Tájvédelmi és Környezetföldrajzi Tanszék adjunktusa, Dr. Novák Tibor vezetésével október 18. és 20. között terepi gyakorlaton vettek részt a Szomolyai kaptárkövek természetvédelmi területen. A kilenc hallgató a néhány éve létesített, földtani, geomorfológiai és kultúrtörténeti értékeket bemutató tanösvény felújítási munkáit végezte el a BNPI Földtani és Tájvédelmi Osztálya és a Kaptárkövek Egyesület tagjainak irányítása mellett. Felújították, kijavították az utóbbi csapadékos időjárás és a használat alatt megrongálódott járőfelületeket, lépcsőket, valamint irtották a sziklák állagát veszélyeztető akácot és a szabad bejárást akadályozó cserjéket, lágyszárúakat. A befejező napon a Kaptárkövek Egyesület vezetésével bejárták a környék kőkultúrájának néhány nevezetességét (kaptárkövek, kőbányák, pincelakások) és este egy szolid borkóstoláson megismerkedhettek a szomolyai pincék kincseivel is. Köszönjük a gyakorlaton résztvevők és a lebonyolításban segítők munkáját. (Holló Sándor – BNPI)

Fotó: Novák Tibor

A Turisztikai Barlangok Nemzetközi Szövetségének 6. kongresszusa

Fotó: Baráz Csaba

2010. október 17–23. között zajlott a Turisztikai Barlangok Nemzetközi Szövetségének (ISCA) négyévente megrendezésre kerülő kongresszusa a Deményfalvi-völgyben, Szlovákiában, melynek fő szervezője a Szlovákiai Barlangok Igazgatósága volt. A magas színvonalú rendezvényen valamennyi kontinens képviseltette magát, mintegy 120 résztvevővel. A kongresszuson az Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság is részt vett, amelynek képviseletében Tolnay Zsuzsa a bemutatás-ismeretterjesztés, mint természetvédelmi kezelési eszköz témakörben tartott előadást. Az előadás sikerén túlmenően az ANPI munkatársa a szervezet választmányába is bekerült, így a szövetség fennállásának 20 éve alatt először fordult elő, hogy magyar tagja is van az ISCA vezetőségének. Október 23–26. között utókirándulás keretében ismerkedtek a kongresszus résztvevői az igazgatóság kezelésében működő, a világörökség részét képező turisztikai barlangokkal. Az önmagukban is csodálatos természeti képződményeken túl a barlangok kiépítésének magas színvonala, valamint Egri Csaba, a VM Barlang- és Földtani Osztály vezetőjének 3D-s barlangi fotókból tartott diaporáma-vetítése vívta ki a legnagyobb elismerést. (Tolnay Zsuzsa – ANPI)

Az ANPI kiállító volt az Innovatív Tanárok Fórumán

Fotó: Újvárosy Antal

2010. november 18–20. között rendezték meg Budapesten az Innovatív Tanárok Fórumát és a HunDidac Kiállítást. Az Aggteleki Nemzeti Park Oktatóközpontja kiállítóként jelent meg a rendezvényen. A több mint 600 regisztrált pedagógus számára folyamatos előadások, kerekasztal-beszélgetések, bemutatók színesítették a kiállítást és rendezvényt. Az Oktatóközpont standjánál, a nemzeti park programlehetőségeiről, erdei iskolai és egyéb környezeti nevelési programjairól tájékozódhattak az érdeklődők. Meglepődve tapasztaltuk, hogy a pedagógusok jelentős része még ma sem ismeri a nemzeti parkok által kínált lehetőségeket. (Piller Enikő – ANPI)

Rajzpályázat díjátadó ünnepsége

Fotó: Sz. Tóth Erika

A 2010-es év jubileumi év az Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság életében, hiszen idén ünnepli negyedszázados fennállását. Ebből az alkalomból „Csodavilág föld alatt és föld felett” címmel hirdettünk rajzpályázatot. Közel 400 rajz érkezett 20 iskolából, így a zsűrinek nehéz dolga volt. Végül 90 rajzot állítottunk ki, és 45 gyermek alkotását díjaztuk. Az ünnepélyes díjátadó és kiállítás-megnyitó rendezvényünket a szögligeti Szalamandra Házban tartottuk, ahol 70 meghívottat láttunk vendégül. A kiállítás megtekinthető 2011. március 1-jéig naponta 8–16 óra között a Vörös-tói Látogatóközpontban, illetve a képek letölthetőek a www.kuriaoktatokozpont.hu oldalról. (Piller Enikő – ANPI)

A barlangi Mikulás nyomában

2010-ben a Baradla-barlang aggteleki szakaszán is felbukkant a Mikulás. Egy boszorkány kergette be oda, és megpróbálta kővé változtatni. A túrára induló gyerekcsoportok és kiscsoportos családok egy álmos denevér segítségével jutottak el a cseppkőmikulásig, ahol a megfelelő varázsigevel feloldották az átok alól. Ezek után az öreg, pirosruhás-nagyszakállú ajándékosztott, és a játékos túrán, a barlangról, a cseppkőalakzatokról és a barlanglakó állatokról is megtudtak egyet-mást a résztvevők. A vendégek közvetlen közlőre figyelhetek meg egy kb. 1 m magasságban alvó kis patkósorrú denevért, mely békésen túrta a naponta egyszeri, néhány percig tartó érdeklődést. A kezdeményezés újszerűsége sokakat vonzott: a 12 nap 12 túráján 431-en vettek részt. (Kreszovnik Viktoria – ANPI)

Fotó: Sz. Tóth Erika